

MANAVGAT ORMAN YANGINI
DEĞERLENDİRME
NOTLARI
28.07 - 23.08.2021

RECEP ESENGİL
ÇEKÜL VAKFI ANTALYA TEMSİLCİSİ

KATKI SAĞLAYAN
SN. SEMA NUR KURT
ANTALYA KENT KONSEYİ BAŞKANI
VE
SN. MEHMET SELÇUK ADA
MEDYASCOPE ANTALYA MUHABİRİ
TESEKKÜR EDERİM

27.Temmuz.2021 sabahı Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal medya üzerinden Antalyalılara gönderdiği mesaj ilk uyarıydı. Aynı mesajın valilik tarafından da gönderildiğini duyduk aynı gün. 5 gün süre ile bölgede hava sıcaklıklarının çok yükseleceği bildiriliyordu. Bir süredir 40'ların üzerinde devam eden havanın 5-8 derece artması olağanüstü bir durumu açıklıyordu.

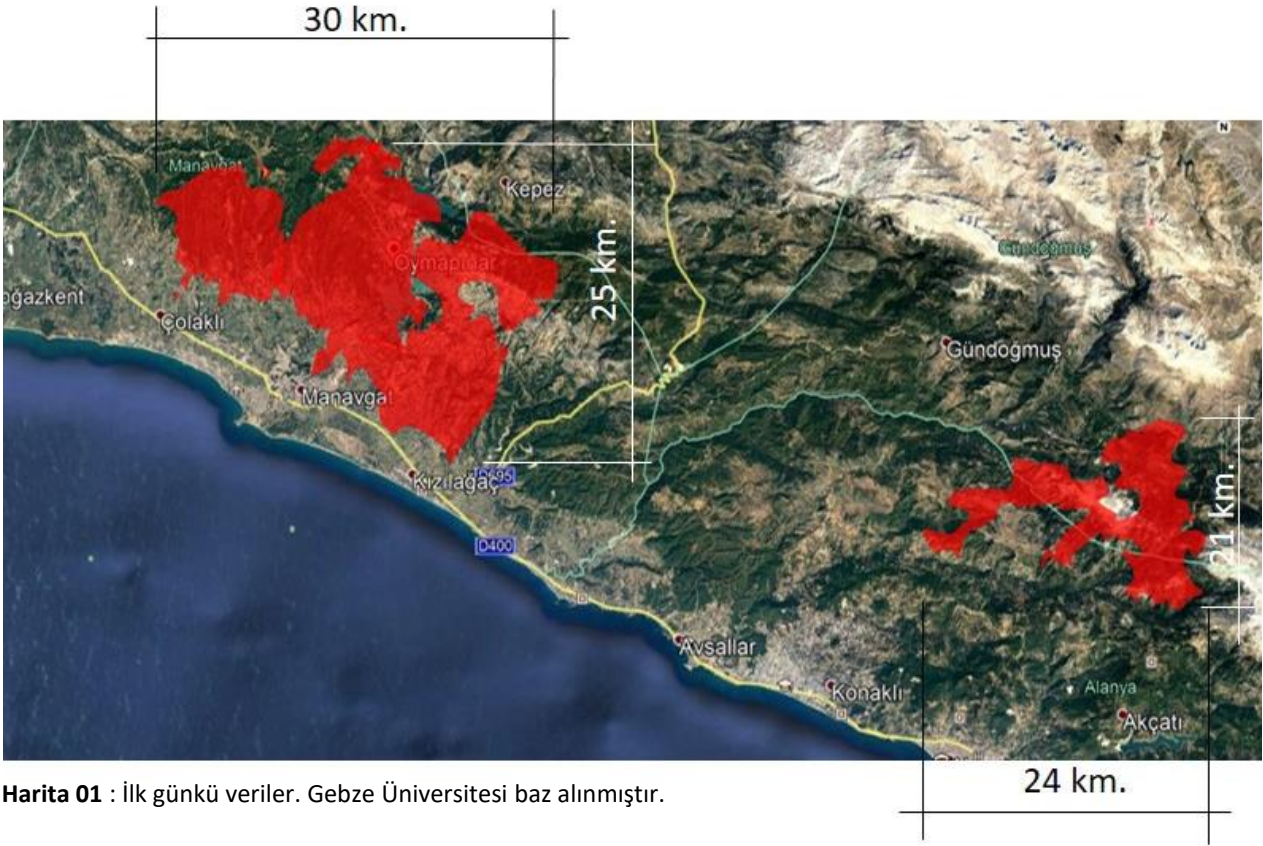

Kısa süre sonra, Ulusal medyada görevli Antalya'ya yeni gelmiş bir muhabir aradı beni, orman yangınlarıyla ilgili kimle konuşabileceğini sordu. Daha sonra da yaşanabilecek sağlık sorunlarıyla ilgili telefon rica etti.

Manavgat büyük yangını ise neredeyse 24 saat sonra başladı. Genç bir gazeteci hava tahmini uyarısını dikkate alıp araştırma yaparken, bu işin sorumluları vatandaşı uyarmak dışında ne yapıyorlardı acaba. Yangın başladıktan yarım saat içinde yangına müdahale ettiklerini bir başarı kabul ediyorlar. Evet, çok erken müdahale etmeye başladılar. Ancak bir süredir tartışılan uçak yerine helikopterle. Rusya'dan kiralanan bir uçak dışında uzunca süre başka uçak uçmadı Manavgat semalarında. Aynı gün tek dileğimiz vardı, başka bir yerde yangın çıkmaması. 45 dereceyi (zaman zaman 47-48) bulan ve saatte 80 km. hıza ulaşan sıcak ve kuru kuzey rüzgarıyla bunun imkansız olduğunu kısa sürede anladık. Manavgat'la birlikte Gündoğmuş, Alanya ve Gazipaşa'da hızla yayılmaya başladı yangın. İşte o andan itibaren havadan etkin müdahale çok zor hale geldi.

Bölgede dört ilçeyi etkileyen (Manavgat-Akseki-Gündoğmuş-Gazipaşa) orman yangını ilk günde 33.000 hektardan büyük alanı kaplamıştır. Yangının kontrol altına alındığı 10 gün sonra ise bu alan 88.000 hektara ulaşmıştır. Bu nedenle Türkiye'de yaşanmış en büyük orman yangını olarak kabul edilmektedir. Özellikle ilk günde bu denli yangının büyümesi birçok soru işaretini de beraberinde getirmiştir.

İlk bilgiler ki Antalya Büyükşehir Belediyesi Başkanı'nın Manavgat'taki yangın yerinden yaptığı açıklamaya göre; kısa aralıklarla birbirinden uzak 4 yerde birden başladığını yerleşmelere yakın yerler olduğunu ve bunun bir sabotaj olabileceğini. Acaba daha önce sosyal medyada dolaşan ve adına "ateşin çocukları" adını verdikleri ve tüyler ürperten açıklamalarla ormanları yakacaklarını söyleyen teröristlerin tehditleri dikkate alınmıştır. Bu veya benzeri konularda başta istihbarat birimleri olmak üzere güvenlik güçleri hangi çalışmalarını yaptılar bilemiyoruz. Ancak gerek Manavgat gerekse Akseki bölgesinde birçok insan buraların bir takım şahıslarca yakıldığını dillendirmektedirler. Hatta söndürme çalışmasına katılanların arasına katılarak söndürülen yerlerin tekrar alevlendirenlerin bulunduğunu, bunların bazılarının yakalanarak güvenlik

güçlerine teslim edildiklerini beyan etmişlerdir. Sabotaj olsun veya olmasın bu denli büyük orman alanının yanmasının tek nedeninin “insan” olduğu açıktır. Sadece yangının başlamasında değil, yayılmasında ve bir afete dönüşmesinde de insan unsuru başta gelmektedir.

Yaşanan olaylar, oluşan hatalar ve ihmalleri değerlendirerek soruna çözüm aramak gelecek açısından önemli bence. O nedenle gözlemlere de dayanan değerlendirmeyi bir eleştiriler dizisi olarak bakmamak gerekiyor. Geleceği kurtarabilecek dersler olarak görmek esas olmalı diye düşünüyorum.

Yangın alanında üç önemli gücü bir arada görüyoruz. “**Devlet-Yerel Yönetim-Yöne insanı ve STK**”lar. Biz bir arada görüyoruz ama onlar ne yazık ki bir arada değiller. Birliklilikleri çoğu zaman aynı mekanda bulunmaktan öte geçmiyor, ya da medya karşısında el sıkışmaktan öteye. Buda, daha işin başında bu gücü güç olmaktan çıkıyor.

Resim 02 : Farklı belediyeler farklı yaklaşımlar.

AFAD Müdahale Daire başkanlığının birinci görevi: Afet ve acil durum esnasında kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları, yabancı kişi ve kuruluşlara ait her türlü kaynakları değerlendirerek afet veya acil durumun etkilerini gidermeye yönelik müdahale çalışmalarını yürütmek olarak tanımlanıyor. Evet kendi içinde iyi organize olmuş, kendi belirlediği ve “**Afad Gönüllüleri Projesi**” ile eğittiği genç gönüllülerle Manavgat Gençlik merkezinde (M.Akif Ersoy Kapalı Spor salonu) oluşturulan afet merkezinde en disiplinli çalışan ekip olarak gözüküyorlar. Ancak kendi içlerine kapanıklar ve diğer kuruluşlarla diyalogları çok az. AFAD’a yönlendirilen yardım malzemeleri genç gönüllülerce ayrıştırılıyor, baştan düzenleniyor ve istifleniyor. Bu büyüklükte bir yangının ve yardım malzemelerinin dağıtımının sadece bu ekiple üstesinden gelme olanağı çok zor gözüküyor.

Resim 03 :Manavgat AFAD gönülleri çalışması Fotoğraf: Anadolu Ajansı

Ancak AFAD'ın görevi sadece bu değildir. Yukarıda açıkladığım gibi tanımından başlayarak tüm bileşenleri bir araya getirmektir esas görevi. Ancak ayrıştırıcı politikaların yanlışlığını burada da somut olarak görülmüştür. Yerel Yönetimlerde, Merkezi Hükümette devletin esas unsurlarıdır. Yurdun çeşitli bölgelerinden gelen **gönüllere destek öncelikle yerel dinamiklerdir. Yöreyi, orman içini, yardıma katılacak kurumları ve kişileri, ulaşılabilecek yolları, temin edilecek vasıtaları vb. en iyi yerel yönetimler, muhtarlıklar, yörede görev yapan odalar ve STK bilmektedirler.** Onlardan uzak durmak onları dışlamaya çalışmak başta AFAD olmak üzere diğer devlet kurumlarına iş yükü getirmiştir. Bu gibi durumlarda, iyice değerlenen zamanın kaybına sebep olmuştur. Örneğin organizasyonda yaşanan sorunlardan dolayı bölgeye görevi olan, olamayan herkes rahatça girebilmiştir. Kolluk kuvvetleri bir güvenlik zaafı olabileceğini sezmiştir. İlk anda hiçbir önlem almayan, alana girişin ne şekilde olacağını belirlemeyen bu güçler kısa süre sonra gece yarısı konaklama yerlerinden, gönüllü olanları alıp sorgulamak, üstelik hiçbir resmi tutanağa dönüştürmeden bir süre sonra salıvermek, oraya hizmet için gelen gönüllülerin gönülünü kırmaktan öteye geçmemiştir.

Sadece Ormanalılarının yangını söndürmek için 30 arazözlü traktör, 2 büyük, 3 küçük jeneratörlü su pompası, üzerine su pompası monte edilmiş 2 kamyon, 11 adet 4*4 arazi aracı, 16 adet transit araç, 25 ağaç motoru, 2 adet 3,5 kw jeneratör ile destek verdiğini; yine Ormana'da faaliyet gösteren bir konaklama tesisinin 8 gün 25 görevliye oda tahsisi yaptığını ve yemeklerini karşılandığını bu süre içerisinde 400-500 kişinin aktif olarak çalışmalara katıldığını söylersem gönüllüğün ne kadar önemli olduğu vurgulamak açısından yeterlidir.

Resim 04: Ormana'da gönüllü dayanışması

Anadolu insanı yardımı çok sever. Türkiye'nin her yerinden olağanüstü miktarda ve çeşitte yardım malzemesi afet alanına gönderiliyor yada kurumlar veya şahıslarca bizzat getiriliyor. Gerekli duyuruların yapılmaması ya da geç yapılması nedeniyle gereksiz birçok eşya yardımının boşa gittiğini, ortalıkta kalan yardım malzemelerinin dışardan gelen yabancılar tarafından çeşitli araçlarla toplanarak götürüldüğü, gönderilen eşyaların veya yiyecek ve içecek malzemelerinin kime teslim edileceği ilk birkaç gün organizasyon bozukluğu nedeniyle sıkıntılar yaşandığı gözlemlenmiştir. Örneğin su üreticisi firmalar dahil olmak üzere içme suyu ihtiyacı insanlarımızla hızla karşılanmıştır. Ancak suların nereye konulacağı belirlenmediği için sular ilk gün 45 derece

sıcak altında kalmıştır. Gelen yiyeceklerin çoğu bozulmuştur. Daha sonra Manavgat Belediyesi açık alana kurdukları depolama mekanı ile sorunu çözmüştür. Kullanılmış eşya göndermeyin diye defalarca sosyal medyadan duyuru yapılmasına rağmen gönderilen eski eşyalar yeterince ayrıştırılmadığı için afetzedeleri rencide eden çok sayıda olayla karşılaşmıştır. (Örneğin orman köylüsü kadınlara gönderilen kullanılmış bikini ve mayolar, şortlar veya topuklu ayakkabılar)

Resim 05 : Cami önüne, yol üstüne, belediyelerin çadırlarına vb. bırakılmış sahipsiz eşyalar.

Özellikle kıyıda veya orman alanlarında bulunan turizm tesislerinin afetzedeler ve çok sayıda çalışana sağladıkları kaliteli sıcak yiyecek ve içecek dağıtımı, bazı su firmalarının kendi soğutuculu araçlarıyla getirdiği ve uyarı üzerine sular tükenince ye kadar alanda kalmaları, bir makarna firmasının kurduğu mutfakla yardım eden tüm insanlara yemek yapması alkışlanacak örnek davranışlardır.

Yangının ilk çıktığı andan itibaren uzun süre (ki başka afetlerde de aynı hata yapılıyor) basın ve sosyal medyanın çoğunun “tek tesellimiz can kaybı olmaması” açıklaması, insan dışındaki canlıları yok saymaları çok üzücüdür. Oysa çok sayıda canlı yangın alanında can vermiştir. Önce sayısı dört olan sonra artan gönüllü veterinerlerin hiçbir ücret talep etmeden hayvanların tedavilerini üstlenmeleri, yangın alanına giderek orada yaralı hayvanları tespit ederek tedavi etmeleri, tedavisi yangın alanında imkansız olanların tedavilerini kliniklerinde sürdürmeleri, ilaçlarını vermeleri ise gönüllüğün somut örneğidir. Buna çok sayıda hayvan hastanesinin katılması örnek davranışlardır. Hepsini gönülden kutlamalıyız

Resim 06 :Gönüllülük bu olmalı.

AFAD ve Çevre ve Şehircilik bakanlığı yanan evlerin hızla yapılarak afetzedelere teslim edeceklerini sıkça söylemektedirler. Yanan evlerin ve diğer binaların yıkımları da hızla devam ediyor. Ancak açıklamalardaki çelişkiler, afetzedelerin yaşadıkları, hukuki sorunlar bölgede birçok soruyu da beraberinde getirmiştir. Kısaca özetlemek gerekirse:

*Yangının başlamasından kısa süre sonra evleri yanan herkesin banka hesabına 10.000.-TL gönderilmiştir. Daha sonra eşya yardımı olarak ta 25.000.-TL. banka hesaplarına yatırılmıştır. Konteynerle geçici barınma hızla sağlanmaktadır. İçlerinin tefrişleri hesaba yatan paralar ve gönderilen beyaz eşya yardımlarıyla tamamlanmaktadır.

Resim 05 : Afetzedenin şu anda yapabildikleri tek şey, giden mahallelerine bakmak

*Konut yapımı için AFAD'ın oluşturduğu başvuru merkezine afetzedeler başvuru yapabilmektedirler. Ancak başvuru sırasında afetzededen “boş senet / boş sözleşme” imzalanması istenmektedir. Gerekçe ise şu anda maliyetlerin belirlenmemiş olması ve başvuru sahibinden ne kadar para isteneceğinin kesinleşmemesi gösterilmektedir. Söylenene göre evin maliyetinin 50.000.-TL'si AFAD tarafından karşılanacak, diğer maliyeti afetzede ödeyecektir. Dilerse ilk iki yılı ödemesiz % 5 faizli kredi olanağı sağlanacaktır. Bu açıklamalar insanlarda ciddi tereddütler uyandırmıştır. Bir başka söylem ise tüm maliyetlerin toplanan nakit para yardımlarından karşılanacağıdır. Bu konunun afetzedelere devlet tarafından bütün açıklılığ ile anlatılması gerekmektedir.

*Yapıların hızla yıkılması, tespitlerin çok sağlıklı yapılmadığını ortaya koymaktadır. Yıkılmadan onarılabilecek evlerin yıkılması köylüden tepki almaktadır. Bazı köylerde vatandaşlar evleri yıkılmasını diye nöbet tutmaktadır. Kalemler köyü örnektir.

*Bir diğer sorun ise; çok daha önce çeşitli nedenlerle köyden göç nedeniyle boşalmış ve harabe haline gelmiş evlerin yangında hasar görmüş şekilde tespitine çalışanlardır. Bu konuda yetkililerin çok hassas davranması gerekmektedir.

Resim 06 : 28 köy tamamen yanmış durumda. Sadece 1 köyün camisi, 1 köyün muhtarlık binası ayakta kalmıştır.

*Daha çok orman köylerinde, evlerin çoğunda tek bir aile yaşamaktadır. Ancak evler çoklu mülkiyettir. Evlerin yenilenmesi sonrası kim tarafından kullanılacağı bölgede tartışılmaktadır.

*Orman köyleri de dahil olmak üzere özellikle kentlinin yaptığı yazlık ev, yayla evi vb. gibi çok sayıda ev kaçaktır. Yıkılan kaçak evlerin devlet tarafından mı yapılacağı, yapılacaksa hangi mevzuata göre yapılacağı sorunudur. Son İmar Yasası değişikliği ile verilen “**Yapı kayıt Belgeleri**” de evin yıkılmasıyla hükmünü yitirmiştir.

Bölge orman zenginliği kadar ören yerleri ve geleneksel köy dokusuyla önemlidir. Özellikle Torosların kuzeyine doğru “düğmeli evler” ile ünlü köyler bulunmaktadır. Orman köyleri içinde aynı şeyi söyleyebiliriz. Örneğin Kepezbeleni Köyü tamamen yanmıştır. Yanan evlerin çoğu düğmeli evdir. TOKİ tarafından yapılacak yapılarda bu değerler göz önüne alınacak mı? Şu ana kadar yöreden herhangi bir katkı talebi olmamıştır. Bölgede bulunan üniversitelere de başvuru yapılmamıştır. TOKİ'nin web sayfasında yayınlanan projeler kırsal kesimler için önceden hazırlanmış tip projelerdir. Bunlardan bir tanesi hızla örnek proje olarak inşa edilmektedir. Beton bina üzerine taş kaplama bu kaygılarımızı arttırmaktadır. Ahşap tavanlar, kalem işi duvarlar, özel ahşap kapılar, trakalar, dökküler vb. Geri dönüşü olmayan değerler olarak yitip gidecek mi? Kısa süre sonra bildik “**TOKİ MİMARİSİ**” ile karşılaşmamız olasıdır.

Resim 07 : Yöreye özgü Düğmeli Evleri ile ünlü Kepezbeleni köyünde geleneksel yapıların çoğu yok oldu..

Resim 08 : TOKİ'nin Karaöz mahallesinde inşa etmekte olduğu örnek konut.

Helenistik dönemden kalan Oymapınar'a 4 km. mesafede Bucakşeyhler köyü sınırlarında bulunan, Lyrbe antik kenti yangından en fazla zarar gören ören yeridir. Ayakta kalan yapıların bir kısmı çökmüştür. Kalan yapılara ait taşlar ise kararmış durumdadır.

Sırtköy'de bulunan ve yangın ortasında kalan Etenna Ören yerinin önemli kısmı yangından etkilenmemiş, yada az etkilenmiştir. Taş kalıntılarda oluşan çatlakların önceden mi yoksa yangından mı kaynaklandığı uzmanlarca belirlenmelidir. Doğu kısmında bulunan kalıntılar halen küllerin altındadır. Ne denli etkilendiği belli değildir.

Resim 09-10 : Bölgede yangından etkilenen ören yerleri ve Kepezbeleni Mahallesinin bugünkü durumu

Resim 11 Lyrbe (Seleukeia) Antik kentinin bugünkü durumu

Bu örneklerle bundan sonra neler yapılmalıdır?

Toplumun bütün kesimleri tam bir seferberlik içinde geleceğin dünyasına hazırlanmak zorundadır. Yoksa bu acıların çok daha büyüklerini yaşayacağımızı doğa bize hatırlatmaktadır. İlk andaki paniği ve kaosu önlemekten, genel ülke politikalarını değiştirmeye kadar.

Öncelikle son zamanda üretilen yanlış politikalarla ayrıştırmacı yaklaşımlardan kesinlikle vazgeçilmelidir. Bu coğrafyanın her türlü doğa olayına açık olduğunu biliyoruz. Küresel iklim değişimi sonucu oluşacak yeni doğa olaylarını da bunlara eklersek, gelecekte benzeri olaylarla sıkça karşılaşacağız. Nasıl bu afetlerin oluşumunda başrol oyuncusu biz isek, önlenmesinde de ilk aktör biz olmalıyız. Tüm bu benzeri olaylarda, **“birlikte olan insan gücü”** hem afetin oluşmasına engel olacaktır, hem de oluşan afetin kısa sürede bertaraf edilmesinde en önemli etken. Bu **gücün yerel örgütlenmelerle başlaması şarttır**. Yukarıda da açıkladığım gibi, bölgeyi en iyi tanıyan onlardır. Gerekirse yasal düzenlemelerle birlikte yeni düzenlemeler ivedilikle sağlanmalıdır. Burada genel siyasetin dışında kalmış ve ülkede, kendi kentinde saygınlığını korumuş kurumlara önemli görevler düşmektedir. Tüm medya unsurlarını, eğitim kurumlarını, STK ve Yerel Yönetimleri harekete geçirmelidirler.

Ülke ekonomisi özellikle 12 Eylül sonrası başlayan ve kırk yılı aşkın süredir devam eden politikalarını gözden geçirmelidir. Turizm özellikle bölgemizin vazgeçilmezidir. Ancak doğayı koruyarak, mevcut doğal ve kültürel değerlere saygı duyarak da turizm yapılabilir. Hatta şarttır. Turizmin sermayesi bu değerlerdir. Bu değerleri yok ederek turizmci bindiği dalı kesmektedir.

Bugün yanan orman alanlarının geleceği tartışılmaktadır. Anayasa'ya dayanarak burada hiçbir şey yapılamayacağı iddia edilmektedir. Buna en güzel cevap Orman Genel Müdürü'nden gelmiştir. **Ormanları kullanmak yada yapı yapmak için yakmaya gerek yok.** Yine günümüzde çokça tartışılan yeni Turizmi Teşvik Yasasına eklenen tanımlara (ki bunların başında orman alanlarının turizm merkezleri tanımı içinde yer almasıdır.) en önce turizmcilerin topyekûn karşı çıkmaları gerekir. Çünkü bu tanımla sermayeleri elinden alınacaktır.

Afetler doğaya olduğu kadar tarihi ve kültürel değerler içinde tehdittir. Bu yangınlarda bunu somut şekilde gördük. Bu değerlerinde korunması için gerekli önlemlerin alınması şarttır. Bunla ilgili Çekül Vakfının ilk gün yaptığı değerlendirmeye katılan yıllarca kurul üyeliği ve başkanlığı yapmış Mimar Bülent BAYKAL'ın açıklamaları önemlidir. Orman alanlarında kalan ören yerleri etrafında tampon alan oluşturulmalı, orman bakımlarında buranın temiz kalması sağlanmalıdır.

Benzeri doğa olaylarının artacağı uzmanlarca sürekli dile getirilmektedir. Mevcut yerleşimler de yapılan yanlışlar, üretilen yapılarda kullanılan malzeme seçimleri, yapım sistemindeki hatalar, doğa olaylarının gelecekte de afete dönüşeceği açıktır. Bu nedenle afet sigortasının gündeme getirilmesi, toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Yıllar önce bir çok kentte yapılan kültür envanterleri güncellenmeli, envanterlere tescilli olmayan geleneksel yapılarda dahil edilmelidir. Kepezbeleni Köyünde yanan düğmeli evler tescilli değildiler. Ama korunmuş geleneksel yapılarıdır. Envanterde bulunan kültür varlıklarının hangilerinin, hangi afet bölgelerinde olduğu işaretlenmelidir. Kültür Bakanlığı bu değerlerin korunması için yeni stratejiler geliştirmesi ve bu konuda deneyimli personel ya da gönüllüler yetiştirmesi gerekmektedir. Tabi ki Kültür Bakanlığının Turizme eklemlenmiş yapıdan kurtulması, bağımsız yapıya kavuşması ayrıca tartışılması gereken önemli bir konudur.

Çekül Vakfının yıllardır mottosu olan **"kamu-yerel-sivil-özel işbirliği"** ne dayalı, afet ve değerler konusunda tüm birimleriyle ve deneyimleriyle öncü bir çalışma başlatmalıdır. Antalya Kent Konseyi (benimde Çekül'ü temsil ettiğim) Akdeniz ve Bilim Üniversiteleri ile birlikte bilinçlendirme, afet anında erken müdahale organizasyonu, görevlilere lojistik destek sağlama birimlerinin AFAD'a destek olacak ve onun denetiminde faaliyet gösterecek gençlik örgütlemesi konusunda çalışma başlatılması kararı almıştır.

Unutmayalım Odalar, Dernekler, Vakıflar, Çeşitli Platformlar bu ülkenin insanları tarafından gönüllüğe dayalı, devletin çeşitli mekanizmalarınca denetlenen, ciddi boyutta bilimsel birikime sahip saygı değer kuruluşlarıdır. Bu kuruluşları değersiz yada sakıncalı göstermek başta topluma karşı bir sorumsuzluk örneği olacaktır.

Günümüzde gelişen tespit, erken uyarı, izleme, haberleşme vb. yeni teknolojiler somut ve yoğun biçimde doğa olaylarında kullanılmaya başlamalıdır. Bugün meteoroloji bu bilgileri paylaşmaktadır. Ancak duyurudan öteye geçmemektedir paylaşımlar. Nitekim Antalya BŞB ve Antalya Valiliğin paylaşımının da herhangi somut yaptırımı olmadığı için ihbar kabul edilmemiştir.

Afetlerin çok daha az yaşandığı, bir dünya ve Anadolu dileği ile saygılar.